

Research Paper**The Rights of Disabled People in Iran: A Meta-synthesis Study**Mohsen Niazi¹ , Ali Farhadian² , *Neda Khodakarmian Gilan¹ , Azad Omidvar¹

1. Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Kashan University, Kashan, Iran.

2. Department of Management, Faculty of Humanities, Kashan University, Kashan, Iran.

Citation Niazi M, Farhadian A, Khodakarmian Gilan N, Omidvar A. The Rights of Disabled People in Iran: A Meta-synthesis Study. *Archives of Rehabilitation*. 2023; 24(1):56-75. <https://doi.org/10.32598/RJ.24.1.3359.1> <https://doi.org/10.32598/RJ.24.1.3359.1>**ABSTRACT**

Objective There are so many people with disabilities worldwide. This condition has led to taking various national and international measures regarding the rights of people with disabilities. Protecting the rights of people with disabilities in the context of international methods is an important issue that has been explored for years. This study aims to explain the dimensions of the rights of people with disabilities in Iran.

Materials & Methods In this study, the meta-synthesis method was used, and the statistical population of the research articles was extracted from various research databases, such as Magiran, Normgaz, Regional Information Center for Science and Technology, Science Net Database, Nematan, Civilica, and Humanities Portal were selected. In this study, based on the inclusion criteria, such as title, abstract, content, and quality assessment of studies, 14 articles were finally selected for study analysis. In addition, the time frame of this research is from 2009 to 2020. Also, this study used the 7-step method of Sandelowski and Barros (2007) to analyze the research data.

Results The most important rights of the disabled are employment, human value and dignity, education, belonging, proper design of urban furniture, access to health services, elimination of social discrimination, recreation and leisure, social security, freedom, and transportation. By reviewing and integrating the initial findings in this study, after going back and forth between sub-fields, 7 main fields of disability rights were obtained: cultural, economic, political, architectural and urban rights, social, medical, and legal rights. This study examined the content validity ratio and content validity index. The opinions of 8 experts in this field have been used to calculate this ratio. Concerning the content validity ratio, it should be said that it was acceptable for all dimensions. The Kappa index has been used to measure the reliability of the designed model; the kappa coefficient is calculated to be 87%, which is at a high level of the agreement due to the status of the kappa index.

Conclusion Legally, people with disabilities have cultural, economic, political, architectural, urban, social, medical, and legal rights. Different and negative views of managers and individuals in society have led to disregarding the rights of people with disabilities. Lack of proper knowledge about people with disabilities and subsequent marginalization will have negative consequences. Proper knowledge of this phenomenon and awareness of the capabilities of people with disabilities is an effective step toward developing a country. Most people with disabilities have been deprived of their basic social, economic, political, and cultural rights. In this regard, pervasive stereotypes, attitudes, and discrimination have reinforced this injustice. It is worthwhile that by changing the perspective of the international community, government, and citizens, able-bodied people can live a just life alongside others. The Iranian government can assist people with disabilities in enacting and enforcing various laws on the rights of persons with disabilities.

Keywords People with disabilities, Disability assessment, Disability insurance, Disability studies

Received: 29 Jun 2021

Accepted: 11 Dec 2021

Available Online: 01 Apr 2023

*** Corresponding Author:****Neda Khodakarmian Gilan**

Address: Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Kashan University, Kashan, Iran.

Tel: +98 (918) 89962648

E-Mail: n.khodakarmian.g@gmail.com

English Version

D

Introduction

Disabled people are known as one of the biggest minorities in the world, accounting for 10% to 15% of the world's population [1, 2]. Disabled people can, like other healthy people, enjoy all the basic rights and freedoms that exist in international and domestic documents.

The human rights of disabled people have been partly denied and disabled people have been discriminated against because of cultural and social barriers [3, 4]. Unfair discrimination and physical, social, and cultural barriers have caused denial or disruption in education, employment, housing, transportation, and individual and social life [5]. Government organizations, institutions, and companies can act in the design, production, and construction of buildings, public places, passages, and service facilities in the city in such a way that they provide the possibility of access and benefit from them for disabled people, like other people. On the other hand, the Ministry of Health, Treatment, and Medical education can cover the physical and mental rehabilitation services of disabled people in addition to providing the medical services needed by these people [6, 7]. The government and various organizations can provide multiple job opportunities for disabled people. Of course, disabled people also expect to have the right to free housing. Welfare and social security, freedom, non-discrimination, free education, and participation in cultural activities are fundamental rights of disabled people [8, 9].

The difference between this research and previous research is that in our study, all rights of disabled people have been described and collected. While the earlier studies in the field of the rights of disabled people are divided into three categories: studies that have considered specific aspects of the rights of disabled people or several aspects of the rights of disabled people [10, 11], studies that have expressed the rights of disabled people from the perspective of different organizations [12, 13], and studies that have investigated the inadequacies in the field of disabled people's rights [14]. The main question of this research is what the prominent, central, and common dimensions are in the field of disabled people's rights.

Materials and Methods

In this research, the meta-synthesis method has been used. Also, the researcher has systematically reviewed and studied the previous research. The researcher finishes

the work by analyzing the results and findings. Its output is a way to find research gaps, innovation in methodology, and research methods for the desired field. Sandelowski and Barros's 7-step method was used to analyze the selected studies in this research.

This research selected articles via the following websites: [Magiran](#), [NoorMgaz](#), [Regional Science and Technology Information Center](#), Science net database, Nematani, [Civilika](#), and [Humanities Portal](#). Also, keywords, such as rights of the disabled people, the weak people, the disabled in Iran, the disabled, and international rights of the disabled, have been used to search for articles. The sources were evaluated based on four parameters (title, abstract, quality, and research content). Thirty-six articles on the rights of disabled people were examined. Among these articles, 14 were selected as a source to enter the meta-synthesis process and were finally approved. According to the results, the maximum score given to the articles was 48, and the minimum score was 35.

Results

In the phase of extracting the results, the research information was categorized into 4 columns: in the first column, the title of the examined articles is stated; in the second column, the title of the quarterly magazine of selected articles is mentioned; in the third column, the dimensions of disabled people's rights are classified in the reviewed articles; and in the fourth column, the names of the authors and the year are stated.

To analyze the research conducted concerning the dimensions of the rights of disabled people, coding has been used. By examining the articles' content and findings, 38 codes have been extracted from the articles that align with the dimensions of the rights of disabled people. These codes have been presented based on experts' opinions and the codes' integration. In the following, common concepts have been extracted by studying the resulting codes and considering each of them. Based on that, each code has been categorized into a similar concept and included in the explanatory dimensions of the research framework.

The review of 14 selected studies that investigated the dimensions of the rights of disabled people shows that the dimensions of the rights of disabled people include citizenship rights in seven domains of social, cultural, economic, architectural, and urban planning, and medical and political rights. The seven rights are composed of 38 subsections ([Table 1](#)).

Table 1. The framework for evaluating the dimensions of the rights of disabled people

Low	Right of Disabled People	Rights	Dimensions	Index	Frequency	Sources								
1	Dimensions of rights of disabled people	Citizenship rights	Cultural rights	Participation in cultural activity	3	[17-19, 20]								
				Sports	2	[17]								
				Entertainment	4	[21, 17]								
				Technology	1	[18]								
				Education	9	[22-24]								
				Information	1	[18]								
				Free education	1	[23]								
				The right attitude	1	[25]								
				Human value and dignity	6	[17, 25, 26]								
				Social welfare	2	[17, 26]								
2			Social rights	Social security	4	[4, 27,]								
				Elimination of social discrimination	5	[18, 26]								
				Freedom	4	[22, 24]								
				Social support	2	[22]								
				Social justice	1	[24]								
				Disability insurance	2	[19, 22]								
				Physical health	6	[4]								
				3			Medical rights	Access right to health services	5	[17, 22, 24]				
								Rehabilitation right	2	[23]				
								Adaptation of sidewalks	1	[18, 28]				
Solving traffic problems	2	[18, 28]												
4			Architecture and urban planning law					Appropriate design of urban furniture	5	[28]				
								Place belonging	5	[17, 18]				
								Solving public building problems	2	[22]				
								Transportation	4	[17]				
								Employment	7	[22, 24]				
								Housing	1	[29]				
				5			Economic rights	Removing poverty	3	[30, 31]				
								Occupational counseling	1					
								Internship	1	[22]				
								Employment permits	1					
6			Political rights					Political participation in different groups	2	[23, 24, 28]				
								Political participation in organizations	1	[28]				
								Equality against the law	1					
								Access to legal benefits	1					
								7			Legal rights	Lawyer	1	[28]
												Guardianship	1	
				The right to a free lawyer	1									

Table 2. CVR of questions

Number of questions (dimensions) with this ratio	Obtained CVR
1	0.77
2	0.85
3	0.91
4	0.76
5	0.92
6	0.84
7	0.79

Archives of
Rehabilitation

To check the content validity, the questions' simplicity, clarity, and relevance were examined, and the content validity ratio (CVR) and content validity index (CVI) scores were calculated. The acceptable value of CVR for each of the dimensions and questions was different based on the number of experts determining the CVR. Based on the information in the Lawshe table, the minimum acceptable value is 0.75 for 8 people. The results of the study were given to 8 experts, which are summarized in the table below. Regarding the CVR, given that the CVR calculated for each question was higher than the maximum value (0.75), it is acceptable for all dimensions. By the content validity index, the next table presents the collected data (Table 3).

In the final stage of the research, the theoretical model extracted from the conducted research, including cultural, social, political, architecture and urban planning, medical,

economic, and legal rights, which include 38 subsections, have been determined (Figure 1).

A large number of disabled people in the world have caused the adoption of various measures nationally and internationally. In this regard, developing a convention on the rights of disabled people by the [United Nations General Assembly](#) is considered a turning point in protecting the rights of individuals. This convention seeks to recognize the elimination of discrimination and create equal opportunities between disabled people and other people. Today, many institutions, organizations, and policies related to the issues of disabled people, including medical issues, insurance, inappropriate architectural/urban space, etc. consider the matter of disability to be related to the family of disabled people; therefore, families are facing many problems in this field.

Table 3. Content validity index related to each question

Question	Relevance	Simplicity	Clarity	Mean
1	0.98	0.94	0.95	0.97
2	0.9	0.8	0.87	0.87
3	0.98	0.94	0.87	0.94
4	0.99	0.8	0.99	0.93
5	0.84	0.65	0.6	0.76
6	0.73	0.84	0.93	0.84
7	0.77	0.77	0.69	0.76

Archives of
Rehabilitation

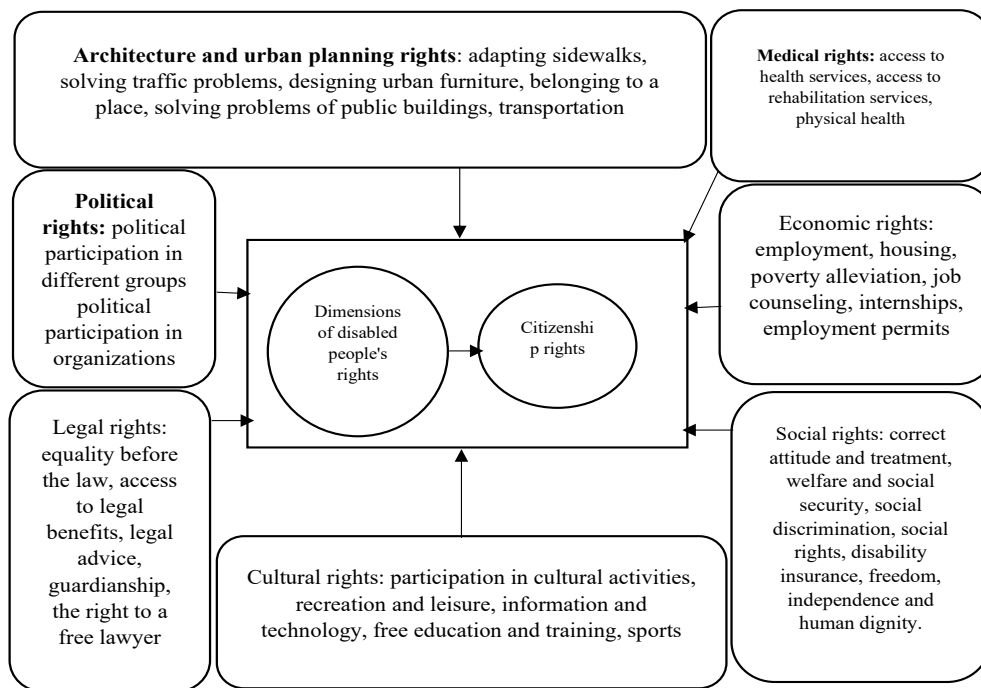

Figure 1. The final model of the dimensions of the rights of disabled people

Although in the world and according to global standards, disabled people have become a social issue, disabled people believe that they are neglected in society; ignoring disabled people by the people of society causes frustration and avoids their presence in society. They expect that other people do not stare at them; express regret, judgment, curiosity, pity; or withdraw them. Based on various documents approved by different countries and Iran in the rights of disabled people, job security, protection of dignity and status, improvement of the workplace, rights of trade and labor unions, access to public programs, promotion of opportunities, advancement of art education, and security are other rights of disabled people in different fields that are not discussed in the reviewed articles.

In European countries and some East Asian countries (open for tourism), such as Brazil and China, public transportation is adapted for disabled people who can use buses without steps and stations equipped with ramps [32-34]. In England, obligations related to disabled people include social care payments, the new national strategy for disabled people, hospital parking costs, disabled people mobility budget, mental health law, transport, education, department of work and pensions, and employment gap for disabled people [35, 36]. In China, people's attitude toward able people has improved compared to the past, and disabled people owe this attitude to support people and activists in this field [37]. The constitution in China indicates that the government should help the elderly,

sick, and disabled citizens. In other words, health, medical, medical, and social security services, educational laws, work, etc. should be provided for disabled people [39]. In addition, in Sweden, several programs exist for the barriers to disabled people's participation in society, combating discrimination against disabled people, and independence and self-reliance in disabled people [34, 35]. In France, all companies and the government should choose 6% of their workforce from people with physical and mental disabilities, victims of accidents, war wounded, and other people; sponsored workshops and home centers exist for disabled people. Disabled people are supported against discrimination.

Regarding the situation of disabled people in Iran, higher education is free for disabled people in the educational units of the ministries of education, science, health, and other government agencies, as well as at Azad University. In Iran, disabled people have this disability card, through which they can get half-price tickets, introduction to institutions, receive services, use the 3% quota for employment in government institutions, etc. However, many disabled people who live in China believe that this service has not been able to solve many of their problems; unlike many developed countries, the public transportation system cannot provide service to disabled people and veterans in the city. In Iran, unlike in developed countries, disabled people have to work hard to get a vehicle; and they make it suitable for their disabled people. In self-employ-

ment, loans have been considered for disabled people, but the loans are not enough to create self-employment. The payment of insurance premiums is also not done well, and this is due to the lack of laws and non-compliance. Most disabled people suffer from economic poverty. In Iran, unlike in France, disabled people still suffer from discrimination. Compared to Sweden, the government has not prioritized the right to rehabilitation and help for disabled people and does not care about the problems of disabled people. Also, in Iran, like in Germany, disabled people receive different assistance according to their disabled status.

Regarding the rights of disabled people, their social rights are considered essential, which include the rights of independence and human dignity, welfare and social security, social discrimination, freedom, and disability insurance. The fundamental rights of disabled people are employment, housing, poverty alleviation, job counseling, internship, and employment permit. The government should recognize these rights among disabled people. Also, physical health, the right to rehabilitation and the right to access to health, equality before the law, access to legal benefits, legal counsel, guardianship, the right to have a free lawyer, and medical and legal rights of disabled people are those that should take measures to eliminate restrictions. Various movements at the global level for the rights of the disabled are a promise of the realization of the lost rights of this group. The views of humiliation, discrimination, and oppression in society towards disabled people cannot be solved only by passing the law. Still, it requires culture building in this field by the officials, organizations, media, and educational centers. In this context, the effort of disabled people and the efforts of everyone as well as special organizations for disabled people and other domestic and international media and human rights organizations, can help disabled people's right to work on the one hand and spread the culture of respecting the rights of disabled people in the society on the other hand.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

This article is a Meta-synthesis with no human or animal sample.

Funding

This research did not receive any grant from funding agencies in the public, commercial, or non-profit sectors.

Authors' contributions

Conceptualization and management: Mohsen Niazi, Ali Farhadian and Neda Khodakarmian Gilan; Methodology: Ali Farhadian and Neda Khodakarmian Gilan; Original draft writing, review, editing, and data collection: Neda Khodakarmian Gilan; Data analysis: Ali Farhadian and Neda KhodaKaramian Gilan; Funding and resources: Azad Omidvar.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest.

This Page Intentionally Left Blank

مقاله پژوهشی

حقوق افراد معلول در ایران (مطالعه فراترکیب)

محسن نیازی^۱، علی فرهادیان^۲، ندا خداکرمیان گیلان^۱، آزاد امیدوار^۱

۱. گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.
۲. گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

Use your device to scan
and read the article online

Citation Niazi M, Farhadian A, Khodakarmian Gilan N, Omidvar A. [The Rights of Disabled People in Iran: A Meta-synthesis Study (Persian)]. *Archives of Rehabilitation*. 2023; 24(1):56-75. <https://doi.org/10.32598/RJ.24.1.3359.1>

doi <https://doi.org/10.32598/RJ.24.1.3359.1>

اهداف: تعداد زیادی از افراد معلول در سراسر جهان وجود دارند و این موجب شده تدابیر گوناگونی در سطح ملی و بین‌المللی در زمینه حقوق افراد معلول صورت گیرد. حمایت از حقوق افراد معلول در چارچوب اسناد بین‌المللی بحث مهمی است که سال‌هاست بررسی شده است. هدف از این پژوهش تبیین ابعاد حقوق افراد معلول در ایران است.

روش بررسی: در این پژوهش از روش فراترکیب استفاده شده است و جامعه آماری پژوهش مقالات استخراج شده از پایگاه‌های مختلف پژوهشی از جمله مگیران، نورمگز، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، پایگاه اطلاعاتی علم‌نت، نمایتن، سیولیک، پورتال علوم انسانی بودند. در پژوهش حاضر براساس معیارهایی مانند بررسی عنوان، چکیده، محتوا و سنجش کیفیت مطالعات، نهایتاً ۱۴ مقاله برای تحلیل نهایی انتخاب شدند. علاوه بر این، چارچوب زمانی این پژوهش از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۹ است. همچنین در این پژوهش از روش ۷ مرحله‌ای بارسو و ساندوسکی (۲۰۰۷) به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش استفاده شده است.

یافته‌ها: از مهم‌ترین حقوق معلولین اشتغال، ارزش و کرامت انسانی، آموزش، تعلق مکانی، طراحی مناسب میلمان شهری، حق دسترسی به خدمات بهداشتی، رفع تبعیض اجتماعی، تفریح و فراغت، تأمین اجتماعی، آزادی و حمل‌ونقل است که با بررسی و ادغام یافته‌های اولیه در این پژوهش، پس از رفت‌وبرگشت میان زمینه‌های فرعی، ۷ زمینه اصلی حقوق افراد معلول به دست آمد که شامل حقوق فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، معماری و شهرسازی، اجتماعی، پزشکی و حقوقی است. در این پژوهش نسبت روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی بررسی شدند. جهت محاسبه این نسبت از نظرات ۸ نفر از متخصصین در این زمینه استفاده شده است و در رابطه با نسبت روایی محتوایی باید گفت برای همه ابعاد قابل قبول است. به منظور سنجش پایایی مدل طراحی شده از شاخص کاپا استفاده شده است. مقدار ضریب کاپا ۸۷ درصد محاسبه شده است که باتوجه به وضعیت شاخص کاپا، توافق در سطح عالی قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری: از حیث حقوقی، افراد معلول دارای حقوق فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، معماری و شهرسازی، اجتماعی، پزشکی و حقوقی هستند. دیدگاه‌های متفاوت و منفی از سوی مدیران و افراد جامعه باعث شده حقوق معلولین تا حدودی نادیده انگاشته شود. عدم شناخت صحیح نسبت به افراد معلول و به دنبال آن به حاشیه رانده شدن، پیامدهای منفی را به بار خواهد آورد. شناخت صحیح از این پدیده و آگاهی از توانمندی افراد معلول گام مؤثری در جهت توسعه یک کشور است. بیشتر افراد معلول برای دستیابی به حقوق اساسی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی خود دور نگه داشته شده‌اند و این بی‌عدالتی به وسیله کلیشه‌ها، نگرش‌ها و تبعیض‌های ناروا تقویت و فراگیر شده است. شایسته است که با تغییر دید جامعه بین‌الملل، دولت و شهروندان، افراد توان‌خواه در کنار سایر افراد بتوانند زندگی عادلانه‌ای داشته باشند. دولت ایران می‌تواند در زمینه انواع حقوق افراد معلول، با تصویب و اجرای قوانین به افراد معلول کمک کند.

کلیدواژه‌ها: افراد معلول، ارزیابی ناتوانی، بیمه از کارافتادگی، مطالعات مربوط به معلولیت

تاریخ دریافت: ۰۸ تیر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۰ آذر ۱۴۰۰

تاریخ انتشار: ۱۱ دی ۱۴۰۱

* نویسنده مسئول:

ندا خداکرمیان گیلان

نشانی: کاشان، دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.

تلفن: ۹۹۶۲۶۴۸ (۹۱۸) ۹۸+

رایانامه: n.khodakaramian.g@gmail.com

مقدمه

ارائه کند. با استفاده از این پژوهش، بر تقویت دانش در ادبیات علمی و پژوهشی و همچنین سیاست‌گذاری‌ها کمک می‌شود. همچنین در نظر داشتن حقوق افراد معلول و توجه به آن می‌تواند به نهادهایی مانند بهزیستی، وزارت مسکن و راه و شهرسازی، وزارت رفاه و تأمین اجتماعی کمک کند.

روش‌ها

در این پژوهش از روش فراترکیب استفاده شده است. هدف فراترکیب توسعه تئوری، خلاصه‌سازی و تعمیم در سطح بالا برای ایجاد دسترسی بیشتر به یافته‌های پژوهش‌ها به‌منظور کاربرد عملی آن‌هاست [۱۵، ۱۶]. این روش در سال‌های اخیر توجه پژوهشگران بسیاری را به خود جلب کرده است. پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه حقوق افراد معلول به بحث حمایت دولت و سازمان‌های مختلف در سطح جهان و ایران پرداخته‌اند. همچنین تبعیض افراد معلول و حمایت از آنان از جنبه‌های مختلف را بررسی کرده‌اند. از سوی دیگر این پژوهش‌ها حقوق، تسهیلات، فرصت و آسیب‌های حقوق افراد معلول را مد نظر قرار داده‌اند.

باتوجه به اینکه مفاهیم ارائه‌شده در زمینه حقوق افراد معلول وضعیت پراکنده‌ای دارند، به‌کارگیری روشی برای ارائه مدلی منسجم در این زمینه امری ضروری است. بنابراین در این پژوهش، ابعاد، مفاهیم، ایده‌ها و یافته‌های پژوهش‌های دیگر در زمینه ابعاد حقوق افراد معلول با هم ترکیب شده‌اند. سپس مدل مفهومی در زمینه حقوق افراد معلول استخراج شد. مطالعه فراترکیب در زمینه حقوق افراد معلول از طریق مروری ساختارمند و استخراج کدها، توانسته است تعابیر و مفاهیم جدیدی را در زمینه حقوق معلولین نشان دهد. در این پژوهش، پژوهشگر به بررسی و مطالعه سیستماتیک پژوهش‌های قبلی پرداخته است و کار با تحلیل نتایج و یافته‌ها توسط محقق تمام می‌شود و خروجی آن، راهی برای یافتن خلأهای تحقیقاتی، نوآوری در متدولوژی و روش تحقیق، برای حوزه مورد نظر است. در این پژوهش از روش ۷ مرحله‌ای بارسو و ساندوسکی برای تجزیه و تحلیل پژوهش‌های منتخب استفاده شده است (تصویر شماره ۱).

مرحله اول: طرح سؤال‌های پژوهش

نخستین مرحله از تنظیم پرسش پژوهش، تمرکز بر چه چیزی (What) مطالعه است. هدف از انجام این پژوهش، تبیین ابعاد حقوق معلولین است که از طریق جواب دادن به پرسش‌های زیر تنظیم می‌شود:

۱. چه کسی: «Who» جامعه مورد مطالعه را مشخص می‌کند. در این پژوهش پایگاه‌های داده، مجله‌ها و موتورهای جست‌وجو بررسی شده‌اند.

معلولین^۱ به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین اقلیت‌ها در جهان شناخته می‌شوند، این افراد بالغ بر ۱۰ تا ۱۵ درصد جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند [۲، ۱]. افراد معلول می‌توانند، مانند سایر افراد سالم، از کلیه حقوق و آزادی‌های اساسی که در اسناد بین‌المللی و داخلی وجود دارد، برخوردار شوند. همچنین دارای حقوق فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، معماری و شهرسازی، اجتماعی و پزشکی هستند.

حقوق انسانی افراد معلول تا حدودی انکار شده و به‌خاطر موانع فرهنگی، اجتماعی مورد تبعیض قرار گرفته است [۳، ۴]. تبعیضات ناعادلانه، موانع فیزیکی، اجتماعی و فرهنگی موجب انکار یا اختلال در فرصت‌های آموزشی، اشتغال، مسکن، حمل و نقل، زندگی فردی و اجتماعی شده است [۵]. براین اساس لازم است که به بحث حقوق افراد معلول در ابعاد مختلف پرداخته شود. سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی می‌توانند در طراحی، تولید و احداث ساختمان‌ها، اماکن عمومی، معابر و وسایل خدماتی در شهر به نحوی عمل کنند که امکان دسترسی و بهره‌مندی از آن‌ها را برای افراد معلول، همچون سایر افراد فراهم کنند. از سوی دیگر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌تواند، علاوه بر تأمین خدمات درمانی مورد نیاز این افراد، خدمات توان‌بخشی جسمی و روانی افراد دارای افراد معلول را پوشش دهد [۶، ۷]. دولت و سازمان‌های گوناگون می‌توانند، فرصت‌های شغلی گوناگونی را برای افراد معلول فراهم آورند. البته افراد معلول نیز انتظار دارند که حق مسکن رایگان به آنان داده شود. رفاه و تأمین اجتماعی، آزادی، عدم تبعیض، آموزش، تحصیلات رایگان، شرکت در فعالیت فرهنگی از حقوق اساسی افراد معلول است [۶، ۸، ۹].

به‌طور کلی باتوجه به نتایج تحقیقات پیشین می‌توان گفت تفاوت این پژوهش با پژوهش‌های پیشین در این است که در این پژوهش کل ابعاد حقوق معلولین شرح داده شده است و در یک پژوهش جمع‌آوری شده‌اند. در حالی که مطالعات پیشین در زمینه حقوق افراد معلول به ۳ دسته کلی تقسیم می‌شوند: ۱. مطالعاتی که ابعاد خاص حقوق افراد معلول و یا تعدادی از ابعاد حقوق معلولین را مدنظر قرار داده‌اند [۱۰، ۱۱]؛ ۲. پژوهش‌هایی که حقوق افراد معلول را از منظر سازمان‌های مختلف بیان کرده‌اند [۹، ۱۲، ۱۳]؛ ۳. تحقیقاتی که نارسایی‌هایی که در زمینه حقوق معلولین وجود دارند را بررسی کرده‌اند [۱۴].

سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از اینکه ابعاد برجسته، محوری و مشترک در زمینه حقوق معلولین کدام‌اند؟ پاسخ به این سؤال از آن جهت دارای اهمیت است که نویسنده تلاش می‌کند تا ابعاد حقوق معلولین را در مدلی منسجم و نظام‌مند

1. Capable people

تصویر ۱. مراحل هفت‌گانه فراترکیب [۱۵]

توانبخشنتنی

منابع موردنظر براساس ۴ پارامتر (عنوان، چکیده، کیفیت و محتوای پژوهش‌ها) بررسی شدند. درنهایت ۳۶ مقاله درزمینه حقوق افراد معلول بررسی شدند که از بین این مقالات ۱۴ مقاله به‌عنوان منبع، جهت ورود به فرایند فراترکیب انتخاب شدند. در این مرحله از بین ۳۶ مقاله ابتدا ۱۲ مقاله براساس معیارهایی مانند عنوان، چکیده و محتوا حذف شدند و سپس ۱۴ مقاله باقی‌مانده براساس ۴ معیار ذکرشده از لحاظ کیفیت مورد بررسی نهایی قرار گرفتند که درنهایت ۱۴ مقاله جهت بررسی تأیید نهایی شدند. باتوجه‌به نتایج حاصل‌شده حداکثر امتیاز داده‌شده به مقالات ۴۸ و حداقل امتیاز داده‌شده ۳۵ بوده است.

مرحله چهارم: استخراج نتایج

در مرحله استخراج نتایج، اطلاعات پژوهش‌ها دسته‌بندی شدند؛ به‌طوری‌که در ستون اول، عنوان مقالات موردبررسی بیان شده؛ در ستون دوم عنوان فصل‌نامه مقالات منتخب ذکر شده؛ در ستون سوم، ابعاد حقوق معلولین در مقالات موردبررسی طبقه‌بندی شده؛ در ستون چهارم، اسامی نویسندگان و سال بیان شده است (جدول شماره ۲).

یافته‌ها

به‌منظور تجزیه‌وتحلیل پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با ابعاد حقوق معلولین از کدگذاری استفاده شده است. با بررسی محتوای مقالات و بخش یافته‌های مقالات منتخب ۳۸ کد حاصل از مقالات که در راستای ابعاد حقوق افراد معلول هستند، استخراج شده است، پس از آن، این کدها براساس نظر خبرگان

۲. باتوجه‌به اینکه بیشتر پژوهش‌ها درزمینه حقوق افراد معلول در بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۹ انجام شده‌اند، در این پژوهش نیز از این بازه زمانی استفاده شده است. نبودن پژوهش‌های موردبررسی امری مهم در انجام پژوهش‌های فراترکیب به‌شمار می‌آیند. در این پژوهش نیز سعی شده است که پژوهش‌های سال‌های اخیر درزمینه افراد معلول بررسی شوند. بنابراین «چه وقت (When) که بیانگر چارچوب زمانی است» در روش فراترکیب پرسشی مهم است.

۳. چگونگی «How» بیانگر نوع روش یا معیارهایی است که منابع براساس آن انتخاب و یا از فرایند فراترکیب خارج می‌شوند. فراترکیب فرایند جست‌وجو، ارزیابی، ترکیب و تفسیر مطالعات کمی و کیفی در یک حوزه خاص است. همچنین روش فراترکیب روشی مبتنی بر مرور سیستماتیک مطالعات کتابخانه‌ای جهت دستیابی به شناخت عمیق پیرامون پدیده موردمطالعه است؛ روش فراترکیب یا مناسب‌تر یک روش تحقیق کیفی است.

مرحله دوم: مروری بر ادبیات به شکل نظام‌مند

در این پژوهش، مقالات مورد بررسی قرار گرفتند و مقالات مورد نظر از طریق وبگاه‌های: مگیران، نورمگز، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، پایگاه اطلاعاتی علم‌نت، نما متن، سیولیکا و پورتال علوم انسانی انتخاب شدند (جدول شماره ۱).

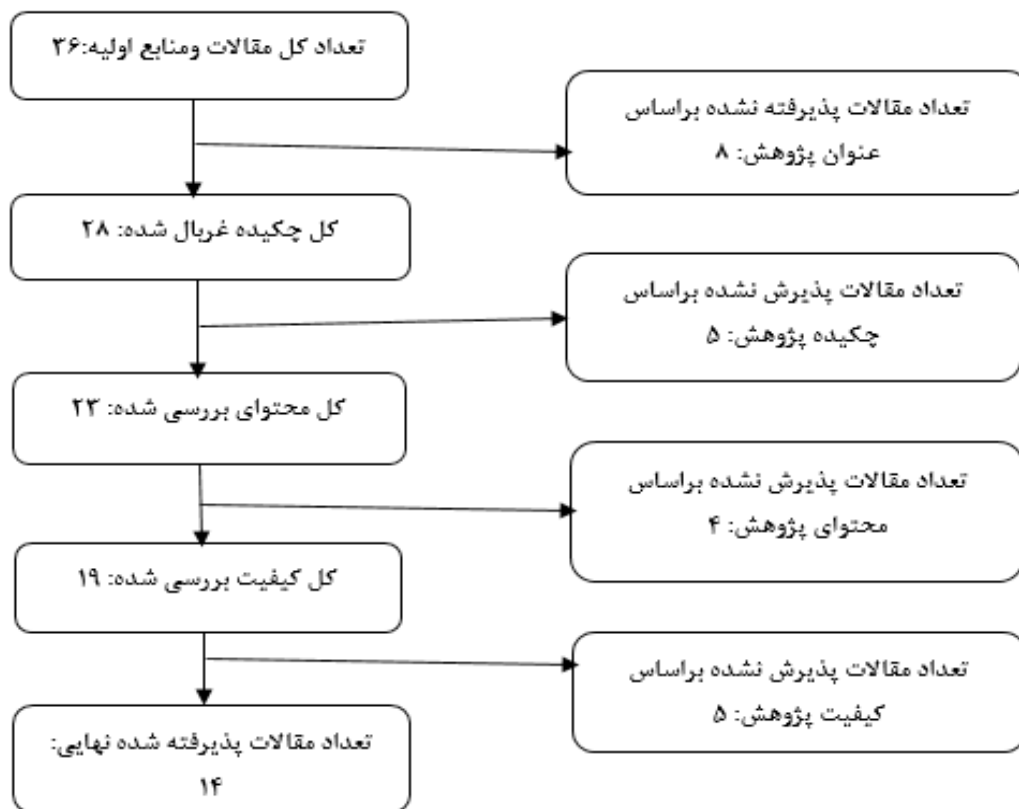
مرحله سوم: جست‌وجو و انتخاب متون مناسب

در این مرحله پژوهشگر جهت ارزیابی و انتخاب منابع مناسب، از الگوریتم معرفی‌شده در تصویر شماره ۲ استفاده کرده است.

جدول ۱. برخی مفاهیم کلیدی موردنظر برای جست‌وجو و معادل انگلیسی آن‌ها

معادل فارسی مفاهیم کلیدی	معادل انگلیسی واژگان کلیدی
حقوق معلولین	Disability rights
حقوق افراد کم‌توان	Disabled human rights
حقوق معلولین در ایران	Rights of the Disabled in Iran
حقوق بین‌المللی معلولین	International law for the disabled
حقوق ناتوانان	Rights of the disabled

توانبخشنتنی

تصویر ۲. الگوریتم انتخاب مقالات نهایی

توانبخشی

حقوق اقتصادی: در ۵ مطالعه بر آن تأکید شده است. ابعاد آن اشتغال [۷]، مسکن [۱]، رفع فقر [۲]، مشاوره‌های شغلی [۱]، کارآموزی [۱] و مجوزهای استخدام [۱] است.

حقوق معماری و شهرسازی: حقوق معماری و شهرسازی بر امکانات فضای شهری برای معلولین تأکید دارد و در ۴ مطالعه بررسی شده است. رفع مشکلات عمومی [۲]، حمل‌ونقل [۴]، تعلق مکانی [۵]، طراحی مناسب مبلمان شهری [۵]، رفع معضلات تردد [۱] و مناسب‌سازی پیاده‌روها [۱] از ابعاد حقوق معماری و شهرسازی هستند.

حقوق پزشکی: حقوق پزشکی در ۴ مطالعه بررسی شده است. حقوق پزشکی ابعادی مانند سلامت اجتماعی [۶]، حق دسترسی به خدمات بهداشتی [۵] و حق توان‌بخشی [۲] را دربر می‌گیرند.

حقوق سیاسی: ۳ پژوهش بحث خود را به حقوق سیاسی اختصاص داده‌اند که بر حمایت‌های سیاسی مانند مشارکت سیاسی در گروه‌های مختلف [۲] و مشارکت سیاسی در سازمان‌های مختلف [۱] تأکید دارند. باتوجه‌به یافته‌های پژوهش‌های پیشین باید گفت معلولین کمتر نیازمند حقوق سیاسی هستند.

و یکپارچه‌سازی کدها، ارائه شده‌اند. در ادامه با مطالعه کدهای حاصل و با در نظر گرفتن هریک از آن‌ها، مفاهیم مشترک استخراج شده‌اند و هریک از کدها بر مبنای آن در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی و در ابعاد تبیین‌کننده چارچوب پژوهش گنجانده شده است (جدول شماره ۳).

نتایج بررسی ۱۴ پژوهش منتخب که ابعاد حقوق افراد معلول را بررسی کرده بودند، نشان می‌دهند ابعاد حقوق افراد معلول شامل حقوق شهروندی است و حقوق شهروندی برگرفته از ۷ حقوق است که این ۷ حقوق خود از ۲۸ بخش فرعی تشکیل شده‌اند (جدول شماره ۴).

حقوق اجتماعی: در ۹ پژوهش به حقوق اجتماعی و ابعاد آن پرداخته شده است؛ نگرش و برخورد صحیح [۱]، ارزش و کرامت انسانی [۶]، رفاه اجتماعی [۲]، تأمین اجتماعی [۲]، رفع تبعیض اجتماعی [۵]، آزادی [۴]، حمایت اجتماعی [۱] و عدالت اجتماعی [۱] از ابعاد حقوق اجتماعی هستند.

حقوق فرهنگی: در ۹ پژوهش بر آن تأکید شده است و شامل مشارکت در فعالیت فرهنگی [۳]، ورزش [۲]، تفریح و فراغت [۴]، تکنولوژی [۱]، آموزش [۹]، اطلاعات [۱] و تحصیل رایگان [۱] است.

جدول ۲. ابعاد مورد بررسی در مقالات منتخب

عنوان مقاله	عنوان فصل نامه	ابعاد حقوق افراد معلول	نویسندگان (سال)
حقوق بشر و حقوق کارگران معلول در مقررات داخلی و بین‌المللی	فصل نامه رفاه اجتماعی	اجتماعی (آزادی، حمایت اجتماعی، عدم تبعیض اجتماعی، بیمه از کارافتادگی)، سیاسی (مشارکت سیاسی در گروه‌های مختلف)، پزشکی (سلامت جسمی، حق دسترسی به خدمات بهداشتی)، فرهنگی (حق آموزش)، اقتصادی (حق اشتغال، مشاوره‌های شغلی، کارآموزی، مجوزهای استخلامی)	السان (۱۳۹۹) [۲۲]
دسترسی به امکانات جامعه: بخشی از نیازهای احساس شده افراد دارای ناتوانی برای تحقق حقوق آن‌ها	فصل نامه رفاه اجتماعی	اقتصادی (اشتغال، مسکن)، پزشکی (دسترسی به خدمات پزشکی و توان‌بخشی)، فرهنگی (آموزش، تفریح و اوقات فراغت، خدمات ورزشی)، حق معماری و شهرسازی (حمل و نقل)	قاسمزاده، کمالی، چاپک، فلاحتی خشک‌ناب (۱۳۹۹) [۴۳]
اثرات حقوقی و اجتماعی الحاق ایران به کنوانسیون حقوق معلولین از منظر حقوق داخلی	پژوهش‌نامه حقوق فارس	اجتماعی (حمایت اجتماعی)، سیاسی (مشارکت سیاسی در گروه‌های مختلف)، حق معماری و شهرسازی (مناسب‌سازی پیاده‌روها، رفع معضلات تردد، حمل و نقل، طراحی مناسب مبلمان شهری)، حقوقی (برابری در مقابل قانون، دسترسی به احقاق مزایای حقوقی، مشاوره حقوقی، حق قیمومیت، حق برخورداری از وکیل رایگان)	پورضیایی و غفاری نیک (۱۳۹۹) [۲۱]
مروری بر حقوق کودکان دارای ناتوانی و معلولیت	فصل نامه رفاه اجتماعی	پزشکی (حق دسترسی به خدمات بهداشتی)، فرهنگی (آموزش)، اقتصادی (رفع فقر)	کمالی و ایران (۱۳۹۹) [۳۶]
بررسی حقوق اجتماعی و توان‌بخشی کودکان معلول در اسناد بین‌المللی و قوانین ایران	حقوق کودک	اجتماعی (حمایت اجتماعی، تأمین اجتماعی، ارزش و کرامت انسانی)، پزشکی (حق توان‌بخشی)، فرهنگی (آموزش)، پزشکی (سلامت جسمی)، اقتصادی (اشتغال)	توسلی نائینی طباطبایی و جاگیرری (۱۳۹۸) [۴]
بررسی اثربخشی قوانین و مقررات حمایتی در میزان تمایل زنان معلول شهر تهران به اشتغال	مطالعات راهبردی زنان	اقتصادی (اشتغال)، سیاسی (مشارکت سیاسی در گروه‌های مختلف)، پزشکی (حق خدمات توان‌بخشی، سلامت جسمی)، اجتماعی (عدم تبعیض، تأمین اجتماعی)، فرهنگی (تحصیل رایگان، امکانات آموزشی)، حق معماری و شهرسازی (حمل و نقل)	شعبان‌نیا منصوری و محمودی (۱۳۹۷) [۴۴]
تحلیل اثربخشی عوامل مؤثر بر اشتغال و راهاندازی کسب‌وکار معلولین	فصل نامه مدیریت توسعه و تحول	اقتصادی (اشتغال)، فرهنگی (مشارکت در فعالیت فرهنگی، آموزش)، اجتماعی (ارزش و کرامت انسانی، حمایت اجتماعی، بیمه از کارافتادگی)	وکیل‌الرعا و فرهاد اقوامی (۱۳۹۷) [۱۹]
حق تفریح و فراغت معلولین در پرتو اسناد بین‌المللی	فصل نامه مطالعات حقوقی	فرهنگی (تفریح و فراغت، ورزشی، مشارکت در فعالیت فرهنگی)، پزشکی (سلامت جسمی)، اجتماعی (عدم تبعیض، آزادی)	مقامی و امیر شاکرمی (۱۳۹۷) [۲۰]
آسیب‌شناسی معلولان در ایران از منظر قوانین حقوق معماری و شهرسازی	فصل نامه رفاه اجتماعی	حق معماری و شهرسازی (مناسب‌سازی پیاده‌روها، تعلق مکان، رفع مشکلات ساختمان‌های عمومی)، فرهنگی (تفریح و فراغت)	رئیس‌دهکردی (۱۳۹۶) [۲۹]
حمایت از معلولین در حقوق بین‌الملل	فصل نامه رفاه اجتماعی	سیاسی (مشارکت سیاسی در گروه‌های مختلف)، پزشکی (حق دسترسی به خدمات بهداشتی بهداشتی)، اجتماعی (ارزش و کرامت انسانی، عدالت اجتماعی، آزادی، رفع تبعیض اجتماعی)، اقتصادی (رفع فقر، اشتغال)، فرهنگی (آموزش)	رضائی قوام‌آبادی (۱۳۹۰) [۳۴]
سنجش و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی برای افراد معلول جسمی‌حرکتی در شهر قزوین	فصل نامه رفاه اجتماعی	اجتماعی (ارزش و کرامت انسانی، عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی)، حق معماری و شهرسازی (تعلق مکانی)، اقتصادی (اشتغال)، فرهنگی (آموزش، مشارکت در فعالیت فرهنگی، اوقات فراغت و تفریحی)، پزشکی (حق دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی)، حق معماری و شهرسازی (تعلق مکانی، خدمات حمل و نقل)	خلخال‌ها و چرخچیان (۱۳۹۲) [۱۷]
مطالعه دسترس‌پذیری فضاها و تسهیلات شهری در تجربه زیسته افراد با آسیب بینایی شهر	فصل نامه رفاه اجتماعی	اجتماعی (رفع تبعیض، ارزش و کرامت انسانی، نگرش و نحوه برخورد صحیح)، پزشکی (سلامت جسمی)	شکوری و شاهمردی (۱۳۹۳) [۲۵]
تمهیدات جمهوری اسلامی ایران در زمینه حقوق فرهنگی افراد معلول	مجله علمی حقوق خصوصی	حق پزشکی (سلامت جسمی)، اجتماعی (رفع تبعیض)، فرهنگی (آموزش، مشارکت در فعالیت فرهنگی)، آزادی اطلاعات و دسترسی به اطلاعات، استفاده از تکنولوژی، حق معماری و شهرسازی (مناسب‌سازی پیاده‌رو، رفع معضلات تردد، طراحی مناسب شهری، تعلق مکانی)	طباطبایی و نوری‌نشاط (۱۳۸۸) [۱۸]
تحول گفتارهای: حق‌ها و آزادی‌های معلول در آینه حقوق بشر معاصر	پژوهش‌های حقوقی	اجتماعی (رفع تبعیض، آزادی، رفاه اجتماعی، ارزش و کرامت انسانی)، پزشکی (حق دسترسی به خدمات بهداشتی)، فرهنگی (آموزش)	قاری سید فاطمی (۱۳۸۸) [۲۶]

توانبخشنتنی

جهت بررسی روایی محتوایی سادگی، وضوح و مربوط بودن، سؤالات بررسی و نمرات نسبت روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی محاسبه شد. مقدار قابل قبول روایی محتوایی برای هر یک از ابعاد و سؤالات براساس تعداد متخصصینی که نسبت روایی محتوا را تعیین می‌کنند، متفاوت بود. براساس اطلاعات جدول لاوشه حداقل مقدار قابل قبول ۰/۷۵ برای ۸ نفر است. نتایج مطالعه در اختیار ۸ نفر از متخصصین قرار گرفت که در جدول شماره ۴ به صورت خلاصه آمده است. در رابطه با نسبت

بدین صورت نتایج حاصل از رمزگذاری، استخراج مفاهیم و موضوعات برای ۳ نفر از خبرگان، ارسال و پس از جمع‌آوری نظرات، کاپای کوهن بر مبنای توافقی یا نداشتن توافقی در استخراج مفاهیم محاسبه شده است. مقدار ضریب کاپا ۸۷ درصد محاسبه شده است که باتوجه به وضعیت شاخص کاپا، توافقی در سطح عالی قرار گرفته است.

جدول ۳. چارچوب ارزیابی ابعاد حقوق افراد معلول

ردیف	حقوق افراد معلول	حقوق	ابعاد	شاخص	فراوانی	برخی منابع				
۱	حقوق فرهنگی			مشارکت در فعالیت فرهنگی	۳	[۲۰، ۱۹-۱۷]				
				ورزش	۲	[۱۷]				
				تفریح و فراغت	۴	[۲۱، ۱۷]				
				تکنولوژی	۱	[۱۸]				
				آموزش	۹	[۲۳-۲۲]				
				اطلاعات	۱	[۱۸]				
				تحصیل رایگان	۱	[۲۳]				
				نگرش و برخورد صحیح	۱	[۲۵]				
				ارزش و کرامت انسانی	۶	[۲۶، ۲۵، ۱۷]				
				رفاه اجتماعی	۲	[۲۶، ۱۷]				
۲	حقوق اجتماعی			تأمین اجتماعی	۴	[۴، ۲۷، ۱۸]				
				رفع تبعیض اجتماعی	۵	[۲۶، ۱۸]				
				آزادی	۴	[۲۴، ۲۲]				
				حمایت اجتماعی	۲	[۲۲]				
				عدالت اجتماعی	۱	[۲۴]				
				بیمه از کارافتادگی	۲	[۲۲، ۱۹]				
				سلامت جسمی	۶	[۴]				
				حق دسترسی به خدمات بهداشتی	۵	[۲۴، ۲۲، ۱۷]				
				حق توان بخشی	۲	[۲۳]				
				مناسب سازی پیاده‌روها	۱	[۲۸، ۱۸]				
۳	حقوق پزشکی			رفع معضلات تردد	۲	[۲۸، ۱۸]				
				طراحی مناسب میلمان شهری	۵	[۲۸]				
				تعلق مکانی	۵	[۱۸، ۱۷]				
				رفع مشکلات ساختمان عمومی	۲	[۲۲]				
				حمل و نقل	۴	[۱۷]				
				اشتغال	۷	[۲۴، ۲۲]				
				مسکن	۱	[۲۹]				
				رفع فقر	۳	[۳۱، ۳۰]				
				مشاوره‌های شغلی	۱					
				کارآموزی	۱	[۲۲]				
۴	حقوق معماری و شهرسازی			مجوزهای استخدام	۱					
				مشارکت سیاسی در گروه‌های مختلف	۲	[۲۸، ۲۴، ۲۳]				
				مشارکت سیاسی در سازمان‌ها	۱	[۲۸]				
				برابری در مقابل قانون	۱					
				دسترسی به احقاق مزایای حقوقی	۱					
				۵	حقوق اقتصادی			مشاور حقوقی	۱	[۲۸]
								قیمومیت	۱	
								حق برخورداری از وکیل رایگان	۱	
								۶	حقوق سیاسی	
				مشارکت سیاسی در سازمان‌ها	۱	[۲۸]				
برابری در مقابل قانون	۱									
دسترسی به احقاق مزایای حقوقی	۱									
مشاور حقوقی	۱	[۲۸]								
قیمومیت	۱									
۷	حقوق حقوقی									

جدول ۴. نسبت روایی محتوایی سؤالات

شماره سؤالات (ابعاد) با این نسبت	روایی محتوایی به دست آمده
۱	۰/۷۷
۲	۰/۸۵
۳	۰/۹۱
۴	۰/۷۶
۵	۰/۹۲
۶	۰/۸۴
۷	۰/۷۹

توانبخشی

در کشورهای اروپایی و برخی کشورهای آسیای شرقی و توریست پذیر مانند برزیل و چین، حمل و نقل عمومی برای افراد معلول مناسب سازی شده و افراد معلول می توانند از اتوبوس های بدون پله و ایستگاه مجهز به سطح شیب دار استفاده کنند [۳۲]. افراد معلول بدون نیاز به دیگران با صندلی چرخ دار، وارد اتوبوس های درون شهری می شوند، در برخی شهرها مانند لندن نیز تاکسی هایی مانند بلک کپ ها وجود دارند که به دلیل فضای کافی در درون این تاکسی ها ورود و یلچر به داخل تاکسی به راحتی امکان پذیر است. در کشورهای مختلف طراحان و معماران، اماکن را به گونه ای طراحی کرده اند که برای استفاده افراد معلول آماده باشد. در این کشورها قوانینی با پشتوانه محکم، عامل موفقیت آنان بوده است [۳۴].

در انگلیس تعهداتی در رابطه با افراد معلول مانند پرداخت هزینه های مراقبت های اجتماعی، استراتژی جدید ملی برای افراد معلول، هزینه های پارکینگ بیمارستان، بودجه جابه جایی افراد معلول، قانون بهداشت روانی، حمل و نقل، آموزش، کار و بازنشستگی و اشتغال افراد معلول وجود دارد [۳۵]. همچنین دولت هزینه زیادی را صرف محیط اجتماعی برای بیماران

روایی محتوایی با توجه به اینکه روایی محتوایی محاسبه شده برای هر سؤال بیشتر از مقدار حداکثر (۰/۷۵) بود، برای همه ابعاد قابل قبول است. در رابطه با شاخص روایی محتوایی نیز داده های جمع آوری شده در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

در مرحله نهایی پژوهش، مدل نظری استخراج شده از پژوهش های صورت گرفته شامل ۷ بُعد (حقوق فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، معماری و شهرسازی، پزشکی، اقتصادی و حقوقی) که خود شامل ۳۸ بعد فرعی می شوند، مشخص شده اند (جدول شماره ۳).

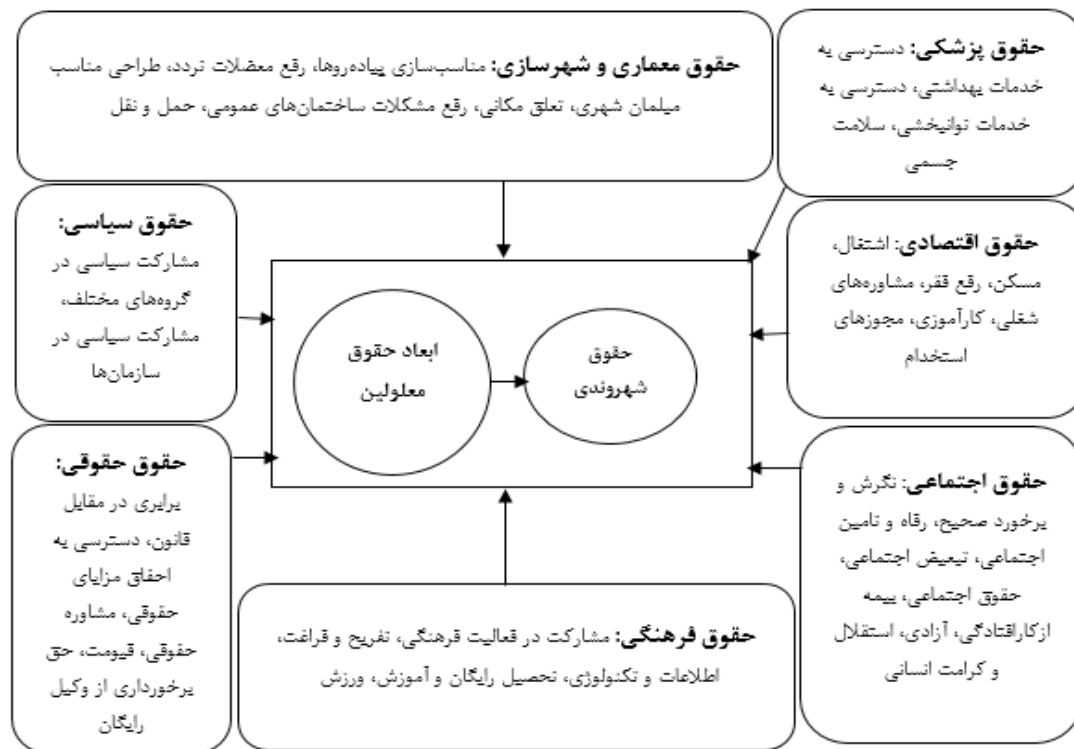
بحث

با پیشینه ای که در قالب اسناد مختلف در تصویب کشورهای مختلف و ایران در زمینه حقوق افراد معلول وجود دارد، امنیت شغلی، حمایت از شأن و مقام، بهبود محل کار، حقوق اتحادیه های تجاری و کارگری، دسترسی به برنامه های عمومی، ارتقای فرصت، پیشرفت آموزش هنر و امنیت از دیگر حقوق افراد معلول در زمینه های مختلف هستند که در مقالات مورد بررسی مطرح نشده اند.

جدول ۵. شاخص روایی محتوایی مربوط به هر سؤال

سؤال	ارتباط	سادگی	وضوح	میانگین
۱	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۷
۲	۰/۹	۰/۸	۰/۸۷	۰/۸۷
۳	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۸۷	۰/۹۴
۴	۰/۹۹	۰/۸	۰/۹۹	۰/۹۳
۵	۰/۸۴	۰/۶۵	۰/۶	۰/۷۶
۶	۰/۷۳	۰/۸۴	۰/۹۳	۰/۸۴
۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۶۹	۰/۷۶

توانبخشی

توانبخشنی

تصویر ۳. مدل نهایی ابعاد حقوق معلولین

در کشور سوئد برنامه‌ریزی‌های متعددی برای موانع مشارکت معلولین در جامعه، مبارزه با تبعیض افراد معلول و استقلال و اتکا به خود در افراد معلول وجود دارد [۳۹]. سازمان‌های مختلف در سوئد نقش مهمی در مشارکت افراد معلول دارند و در مورد زندگی افراد معلول و نحوه کمک به آنان اطلاعات وسیعی را به افراد مختلف می‌دهند [۴۰]. از سوی دیگر به افراد معلول یارانه، پروژه‌های مخصوص افراد معلول، خدمات بهداشت و درمان و خدمات اجتماعی اختصاص داده می‌شود. توان‌بخشی از اولویت‌های وزارت کشور است [۴۱].

در کشور فرانسه همه شرکت‌ها و دولت باید ۶ درصد نیروی کار خود را از بین افراد دارای ناتوانی جسمی و روانی، قربانیان حوادث، مجروحان جنگ و دیگر افراد انتخاب کنند؛ کارگاه‌های تحت حمایت و مراکز خانگی برای افراد معلول نیز وجود دارد. در مقابل تبعیض، از افراد معلول پشتیبانی می‌شود. همچنین تبعیض به دلیل نژاد، اصل، نسب، جنسیت، رسوم، وضعیت تأهل، قومیت، ملیت، ظاهر فیزیکی، گرایش‌های جنسی، سن و ویژگی ژنتیکی برطرف شده است. از طریق قوانین آموزش اجباری، برای افراد دارای ناتوانی جسمی و روانی از بین رفتن تبعیض تعیین شده است. حمل‌ونقل نیز متناسب با افراد معلول تنظیم شده است؛ مثلاً دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، دسترسی به ایستگاه قطار برای افراد معلول و به وجود آمدن قانون رفتار خوب در شرکت‌های هواپیمایی، مناسب بودن شبکه اتوبوس. همچنین افراد معلول دارای حقوق اداری، مدنی، کیفری، کارگری، تأمین اجتماعی، فناوری، اطلاعات و ارتباطات هستند [۴۲].

اوتیسمی می‌کند. دولت آلمان از افراد دارای نقض جسمی و روانی نیز حمایت می‌کند تا محدودیت خود را از بین ببرند. این حمایت‌ها شامل مراقبت ویژه پزشکی، کمک در یافتن شغل و یا ماندن در یک شغل، کمک به پیشبرد امور منزل، کمک‌هزینه‌های مراقبت از کودک، استفاده رایگان از اتوبوس‌ها و قطارها، بازنشسته شدن قبل از موعد و پرداخت مالیات کمتر هستند، اما همه معلولین از این کمک‌ها و حمایت‌ها برخوردار نیستند. برخورداری از این حمایت‌ها بستگی به وضعیت افراد معلول دارد [۳۶].

در چین نیز نگرش افراد به افراد توان‌خواه نسبت به گذشته بهتر شده است و افراد معلول این نگرش را مدیون افراد حمایت‌کننده و کنشگران در این زمینه هستند. مدل‌های حمایتی گوناگونی در زمینه پزشکی و اجتماعی در کشور چین به وجود آمده است [۳۷]. قانون اساسی در چین نشان می‌دهد دولت باید به شهروندان سالمند، بیمار و افراد معلول کمک کند. خدمات بهداشتی، پزشکی، درمانی و تأمین اجتماعی، قوانین آموزشی، کار و غیره افراد معلول فراهم آید. البته چین نسبت به سایر کشورها در بخش آموزش و تحصیلات توانسته است بیشتر به افراد معلول کمک کند. در مورد وسایل کمک‌نقلیه در چین باید گفت که یک خط مترو در پکن مخصوص افراد معلول است، اما این حمایت‌ها همچنان به‌گونه‌ای نبوده است که بیشتر افراد معلول را در چین حمایت کند و عده‌ای از افراد معلول در چین همچنان فقیر هستند [۳۸].

اجتماعی تبدیل شده است. افراد معلول معتقدند در جامعه نادیده انگاشته شده‌اند. نادیده انگاشتن معلولین توسط افراد جامعه موجب سرخوردگی و پرهیز از حضورشان در جامعه می‌شود. افراد معلول انتظار دارند افراد نسبت به آنان حس خیره شدن؛ ابزار تأسف کردن، قضاوت کردن، کنجکاوی، ترحم و کناره‌گیری نداشته باشند.

افراد معلول در کشورهای مختلف جایگاه مختلفی دارند. در کشورهای اروپایی حمل‌ونقل عمومی برای افراد معلول مناسب است. عده‌ای از پژوهشگران بر این باور هستند که قوانین با پشتوانه محکم عامل موفقیت آنان است. در انگلیس نیز تعهداتی در زمینه‌های مختلف از جمله بهداشت، آموزش و غیره صورت گرفته است. با وجود این باید گفت در چین با وجود اینکه دولت به افراد معلول در زمینه‌های مختلف کمک می‌کند، اما افراد معلول جزو قشر فقیر هستند. سازمان‌های مختلف در فرانسه نیز نقش مهمی در کمک به افراد معلول دارند و تبعیض نژادی و جنسیتی آنان با سایر افراد را در نظر دارند. در کشور ایران نیز کمک به افراد معلول در ۴ سطح توسعه، بهداشت، آموزش و معیشت متمرکز شده است. این کمک‌ها باعث تقویت توانمندسازی افراد معلول شده است، اما همچنان افراد معلول مانند کشور چین با مشکلات زیادی روبرو هستند؛ آنان در ابتدایی‌ترین کارهای روزمره خود نیز با مشکل روبرو می‌شوند. با وجود اینکه مسئولین بیان می‌کنند که به افراد معلول در تمام زمینه‌ها کمک فراوانی شده است، اما این گروه از جامعه، از اشتغال گرفته تا ازدواج با مسائل زیادی روبرو هستند و با وجود توانایی و هوش بالا به دور از جامعه زندگی می‌کنند.

در بحث حقوق افراد معلول، حقوق اجتماعی آنان امری اساسی به شمار می‌آید. حقوق اجتماعی شامل حقوق استقلال و کرامت انسانی، رفاه و تأمین اجتماعی، تبعیض اجتماعی، آزادی و بیمه از کارافتادگی است. مشکلات فراروی افراد معلول لزوماً ناشی از شرایط جسمی و ذهنی آنان نیست، بلکه این طرز تلقی در مورد آنان است که آنان را از فعالیت‌های اجتماعی دور نگه داشته است. براین اساس سلامت جسمی، حق دسترسی به بهداشت و حق توان‌بخشی از مهم‌ترین مسائل افراد معلول در کشورهای در حال توسعه هستند. از جمله حقوق اساسی در زمینه حقوق افراد معلول اشتغال، مسکن، رفع فقر، مشاوره شغلی، کارآموزی و مجوز استخدام است. دولت ملزم به به رسمیت شناختن این حقوق برای افراد معلول است. حمایت‌ها از حقوق افراد معلول نیز می‌تواند در قالب طراحی مبلمان شهری، مناسب‌سازی پیاده‌روها، تعلق مکانی، حمل‌ونقل و رفع مشکلات ساختمان‌های عمومی باشد. همچنین سلامت جسمی، حق توان‌بخشی و حق دسترسی به بهداشت، برابری در مقابل قانون، دسترسی به احقاق مزایای حقوقی، مشاور حقوقی، قیومیت، حق برخورداری از وکیل رایگان، حقوق پزشکی و حقوقی افراد معلول هستند که باید تدابیری را برای از بین بردن محدودیت فراهم کنند.

در رابطه با وضعیت معلولین در ایران می‌توان گفت که آموزش عالی در واحدهای آموزشی وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، بهداشت و دیگر دستگاه‌های دولتی و نیز دانشگاه آزاد برای افراد معلول رایگان است. در ایران معلولین دارای کارت این ناتوانی هستند که از طریق این کارت می‌توانند از خدماتی چون بلیت نیم‌بها، معرفی به دستگاه‌ها، دریافت خدمات، استفاده از سهمیه ۳ درصد استخدام در دستگاه‌های دولتی و غیره بهره‌مند باشند. اما بسیاری از افراد معلول که در کشور چین زندگی می‌کنند، معتقدند این خدمات نتوانسته است بسیاری از مشکلات آنان را حل کند.

برخلاف بسیاری از کشورهای پیشرفته سیستم حمل‌ونقل عمومی قادر به ارائه سرویس به افراد معلول و جانبازان در سطح شهر نیست. در ایران بر عکس کشورهای پیشرفته افراد معلول با زحمت فراوان وسیله نقلیه تهیه و آن را متناسب با افراد معلول خود می‌کنند. در زمینه خوداشتغالی و ام‌هایی برای افراد معلول در نظر گرفته شده است، ولی واما در حدی نبوده که خوداشتغالی ایجاد کنند. پرداخت حق بیمه نیز به‌خوبی صورت نمی‌گیرد و در آن خلأ دیده می‌شود که این امر ناشی از نبود قانون و رعایت آن است. بیشتر افراد معلول از فقر اقتصادی رنج می‌برند. در ایران برعکس کشور فرانسه افراد معلول همچنان از تبعیض رنج می‌برند. در مقایسه با کشور سوئد می‌توان گفت دولت حق توان‌بخشی و کمک به افراد معلول را در اولویت خاصی قرار نداده و به مشکلات افراد معلول اهمیت نمی‌دهد. همچنین در ایران نیز مانند کشور آلمان افراد معلول بر حسب وضعیت افراد معلول خود، کمک‌های مختلفی دریافت می‌کنند.

نتیجه‌گیری

تعداد زیاد افراد معلول در جهان موجب اتخاذ تدابیر گوناگون در سطح ملی و بین‌المللی شده است. در این راستا، تدوین کنوانسیون مربوط به حقوق افراد معلول توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد نقطه عطفی در حمایت از حقوق افراد تلقی می‌شود. این کنوانسیون در پی شناسایی، رفع تبعیض و ایجاد فرصت‌های برابر بین افراد معلول و سایر افراد است. پس از تأیید روز جهانی «افراد دارای معلولیت» تلاش‌های زیادی برای ارتقای فرهنگ عمومی، تغییر نگاه اجتماعی و تلاش برای حضور افراد معلول در اجتماع شده است، اما این تلاش در کشورهای جهان سوم و ایران ضعیف است و افراد در جامعه ما شناخت درستی از افراد معلول ندارند.

امروزه بسیاری از نهادها، سازمان‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در خصوص مسائل افراد معلول، اعم از مسائل پزشکی، بیمه‌ها، فضای معماری / شهری نامناسب و غیره پدیده معلولیت را مرتبط به خانواده فرد معلول می‌دانند؛ بنابراین خانواده‌ها با مشکلات زیادی در این زمینه روبرو هستند. این در حالی است که امروزه در دنیا و طبق استانداردهای جهانی، پرداختن به افراد معلول به یک امر

وجود نهضت‌های مختلف در سطح جهانی برای گرفتن حقوق معلولین، نوید به دست آوردن حقوق ازدست‌رفته این قشر را می‌دهد. وجود دیدگاه تحقیر، تبعیض و مظلوم‌نمایی در جامعه نسبت به افراد معلول تنها از راه تصویب قانون حل نمی‌شود، بلکه نیازمند فرهنگ‌سازی در این زمینه توسط مسئولین، سازمان‌ها، رسانه‌ها و مراکز آموزشی و پرورشی است. در این زمینه تلاش خود افراد معلول و تلاش همگانی، همچنین تشکل‌های ویژه افراد معلول و دیگر تشکل‌های رسانه‌ای و حقوق بشری داخلی و بین‌المللی، می‌توانند از یک طرف به حق شغل افراد معلول کمک کنند و از طرف دیگر فرهنگ احترام به حقوق افراد معلول را در جامعه گسترش دهند.

یکی از راه‌هایی که می‌توان با آن در جامعه ایران به افراد معلول توجه کرد این است که مسئولین وضعیت افراد معلول را در ایران با سایر کشورها مقایسه کنند و ببینند که در این راستا باید چه اقداماتی انجام دهند. رفتارهای کلیشه‌ای که نسبت به افراد توان‌خواه وجود دارد، می‌تواند با فرهنگ‌سازی از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد، آموزش و پرورش و صداوسیما برطرف شود. مهم‌ترین گام برای تغییر وضعیت افراد معلول این است که سیاست‌مداران و دولت به نقد خود، افزایش آگاهی و خودآگاهی، تحلیل وضعیت موجود در قبال سیاست‌گذاری‌ها و رفتار با افراد معلول بپردازند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این پژوهش شامل آزمایشات بر روی حیوانات یا انسان‌ها نیست. از این رو مجوز اخلاقی لازم نیست. بنابراین این پژوهش مجوز اخلاقی ندارد.

حامی مالی

این پژوهش هیچ‌گونه کمک مالی از سازمان‌های دولتی، خصوصی و غیره دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

مفهوم‌سازی، نگارش، ویرایش و تهیه پیش‌نویس: ندا خداکرمیان گیلان؛ سرپرستی: محسن نیازی؛ روش‌شناسی و اعتبارسنجی: علی فرهادیان؛ منابع: آزاد امیدوار.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

References

- [1] Mohammadi A, Peshgir A, Hosseini L. [Disability spatial analysis of a case study: Cities of Ardabil province (Persian)]. *Applied Research of Geographical Sciences (Geographical Sciences)*. 2022; 22(66):57-78. [\[Link\]](#)
- [2] Babazadeh M. [Knowledge, attitude and practice of Isfahan's authorities in urban tailoring for disabled (Persian)] [MSc thesis]. Tehran: University of Biological Sciences and Rehabilitation Sciences; 2002. [\[Link\]](#)
- [3] Sandelowski M, Barroso J. Toward a metasynthesis of qualitative findings on motherhood in HIV-positive women. *Research in Nursing & Health*. 2003; 26(2):153-70. [\[DOI:10.1002/nur.10072\]](#) [\[PMID\]](#)
- [4] Tavassoli Naini M, Tabatabai M, Jagir R. [A study of social rights and rehabilitation of children with disabilities in international documents and Iranian Law (Persian)]. *Quarterly Journal of Child Rights*. 2018; 1(4):63-83. [\[Link\]](#)
- [5] Natenson M. The world bank groups human rights obligations under the united nations guiding principles on business & human rights. *Berkeley Journal of International Law*. 2015; 32(3):489-525. [\[Link\]](#)
- [6] Gupta S. Rights of physically disabled persons: An inclusive approach. *Journal Marginalities in India*. 2017; 35(9):247-60. [\[DOI:10.1007/978-981-10-5215-6_17\]](#)
- [7] HA Neufeldt. Empirical dimensions of discrimination against disabled people. *Health and Human Rights*. 1995; 1(2):174-89. [\[DOI:10.2307/4065213\]](#) [\[PMID\]](#)
- [8] Crock M, Ernst C, Ron M. Where disability and asylum intersect: Asylum seekers and refugees with disabilities. *International Journal of Refugee Law*. 2013; 24(4):735-64. [\[DOI:10.1093/ijrl/ees049\]](#)
- [9] Burns N. The human right to health: Exploring disability, migration and health. *Disability & Society*. 2017; 32(10):1463-84. [\[DOI:10.1080/09687599.2017.1358604\]](#)
- [10] Harris J, Roberts K. Challenging barriers to participation in qualitative research: Involving disabled refugees. *International Journal of Qualitative Methods*. 2003; 2(2):14-22. [\[DOI:10.1177/160940690300200202\]](#)
- [11] Lättsch C. Dimensions of health care and social services accessibility for disabled asylum seekers in Germany. In: Crepaz K, Becker U, Wacker E, editors. *Health in diversity - diversity in health*. Wiesbaden: Springer; 2020. [\[DOI:10.1007/978-3-658-29177-8_4\]](#)
- [12] Carta MG, Moro MF, Preti A, Lindert J, Bhugra D, Angermeyer M, et al. Human rights of asylum seekers with psychosocial disabilities in Europe. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*. 2016; 12:64-6. [\[DOI:10.2174/1745017901612010064\]](#) [\[PMID\]](#) [\[PMCID\]](#)
- [13] Kaner A, Dady K. The right to asylum for people with disabilities. *Temple Law Review*. 2000; 73(4):1117-58. [\[Link\]](#)
- [14] Mirza M, Heinemann W. Service needs and service gaps among refugees with disabilities resettled in the United States. *Disability & Rehabilitation*. 2012; 34(7):542-52. [\[DOI:10.3109/09638288.2011.611211\]](#) [\[PMID\]](#)
- [15] Sandelowski M, Barroso J. *Handbook for synthesizing qualitative research*. New York: Springer Publishing Company; 2007. [\[Link\]](#)
- [16] Zimmer L. Qualitative meta-synthesis: A question of dislogging with texts. *Journal of Advanced Nursing*. 2006; 53(3):311-8. [\[DOI:10.1111/j.1365-2648.2006.03721.x\]](#) [\[PMID\]](#)
- [17] Khalkhalis M, Charkhchian M. [Assessment and prioritization of social sustainability for people with physical-motor disabilities in Qazvin (Persian)]. Paper presented at: National Conference on Humanistic Architecture and Urbanism. 30 November 2013; Qazvin, Iran. [\[Link\]](#)
- [18] Tabatabai S, Nouri Neshat S. [Obligations of the Islamic Republic of Iran in the field of cultural rights of persons with disabilities (Persian)]. *Quarterly Journal of Private Law*. 2018; 15:103-28. [\[Link\]](#)
- [19] Vakil Alroaia Y, Aghvami F. [Analysis of the effectiveness factors influencing the disabilities and employment (Persian)]. *Journal of Development & Evolution Management*, 2019; 11(39):51-60. [\[Link\]](#)
- [20] Maqami A, Amirshakermi MS. [The right of recreation and leisure of the disabled in the light of international documents (Persian)]. *Academic Journal of Legal Studies*. 2015; 10(1):305-44. [\[DOI:10.22099/JLS.2018.23765.2229\]](#)
- [21] Pourziai K, Ghafari Nik T. [Legal and social effects of Iran's Accession to the Convention on the Rights of persons with disabilities in the Domestic Legal System (Persian)]. *Fars Law Journal*. 2020; 3(6):119-49. [\[Link\]](#)
- [22] Alsan M. [Human rights and the rights of disabled workers in domestic and international regulations (Persian)]. *Social Welfare Quarterly*. 2019; 4(13):57-78. [\[Link\]](#)
- [23] Shabannia Mansour M, Mahmoudi SP. [The effectiveness of supportive laws and regulations in the tendency of women with disabilities in Tehran to employment (Persian)]. *Quarterly Journal of the Social Cultural Council of Women and Families*. 2019; 21(82):35-55. [\[DOI:10.22095/JWSS.2019.92500\]](#)
- [24] Ramezani Ghavamabadi MH. [Supporting the disabled in international law (Persian)]. *Social Welfare*. 2011; 11(41):307-42. [\[Link\]](#)
- [25] Shakoobi A, Shahmoradi F. [The study of the availability of urban spaces and facilities in the lived experience of people with visual impairment in the city (Persian)]. *Social Welfare Quarterly*. 2014; 15(58):193-218. [\[Link\]](#)
- [26] Ghari Seyed Fatemi, SM. Change of discourse: People with disabilities and the contemporary human rights. *Journal of Legal Research*. 2008; 7(13):185-208. [\[Link\]](#)
- [27] Gollbarg B, Yousefpour J. [The rights of citizens with disabilities based on urban design without obstacles (sidewalks), the second scientific congress of new horizons in the field of civil engineering, architecture, culture and urban management of Iran (Persian)]. Paper Presented at: The Second Scientific Research Congress of new Horizons in the Field of Civil Engineering, Architecture, Culture and Urban Management of Iran. 9 February 2014; Tehran, Iran. [\[Link\]](#)

- [28] Pourziaei K, Ghaffari Nik T. [Legal and social effects of Iran's accession to the convention on the rights of persons with disabilities from the perspective of domestic law (Persian)]. *Journal of Persian Law*. 2019; 3(6):119-49. [DOI:10.22034/FJ.2020.118843]
- [29] Raisi Dehkordi M. [Pathology of disabled persons in Iran in terms of laws of architectural law and urbanism (Persian)]. Paper presented at: The 5th National Conference on Applied Research in Civil Engineering, Architecture and Urban Management. 3 January 2018; Tehran, Iran. [Link]
- [30] Kamali M. [Human rights and disability (Persian)]. *Social Welfare Quarterly*. 2019; 4(13):41-55. [Link]
- [31] Kamali M, Iran F. [A review of these rights of children with disabilities (Persian)]. *Social Welfare Quarterly*. 2002; 2(7):92-110. [Link]
- [32] Bodammer E. Disability studies and new directions in eighteenth-century German studies. *Goethe Yearbook*. 2021; 28:307-14. [DOI:10.1353/gyr.2021.0017]
- [33] Shakespeare T. *Disability rights and wrongs revisited*. London: Routledge; 2013. [DOI:10.4324/9781315887456]
- [34] Barnes C. Disability rights: Rhetoric and reality in the UK. *Disability & Society*. 1995; 10(1):111-6. [DOI:10.1080/09687599550023769]
- [35] Braye S, Gibbons T, Dixon K. Disability 'rights' or 'wrongs'? The claims of the international paralympic committee, the London 2012 Paralympics and disability rights in the UK. *Sociological Research Online*. 2013; 18(3):164-7. [DOI:10.5153/sro.3118]
- [36] Morris J. Care of empowerment? A disability rights perspective. *Social Policy & Administration*. 1997; 31(1):54-60. [DOI:10.1111/1467-9515.00037]
- [37] Agnihotri S. Disability, social welfare policy and elderly in India and China. In: Gao J, Baikady R, Govindappa L, Cheng SL, editors. *Social Welfare in India and China*. Singapore: Palgrave Macmillan; 2020. [DOI:10.1007/978-981-15-5648-7_10]
- [38] Tu W, Chao B, Ma L, Yan F, Cao L, Qiu H, et al. Case-fatality, disability and recurrence rates after first-ever stroke: A study from bigdata observatory platform for stroke of China. *Brain Research Bulletin*. 2021; 175:130-5. [DOI:10.1016/j.brainresbull.2021.07.020] [PMID]
- [39] Vikström L, Wälivaara J, Ljuslinder K. *Liveable disabilities-life courses and opportunity structures across time in Sweden: Project Overview and Critical Reflections*. Umeå: Umeå University; 2021. [Link]
- [40] van Toorn G, Soldatic K. Disability, rights realisation, and welfare provisioning: What is it about Sweden? *Research and Practice in Intellectual and Developmental Disabilities*. 2015; 2(2):109-15. [DOI:10.1080/23297018.2015.1089185]
- [41] Lejeune A. Legal mobilization within the bureaucracy: Disability rights and the implementation of antidiscrimination law in Sweden. *Law & Policy*. 2017; 39(3):237-58. [DOI:10.1111/lapo.12077]
- [42] Cinalli M, De Nuzzo C, Santilli C. Changing fields of solidarity in France: A cross-field analysis of migration, unemployment and disability. In: Lahusen C, Zschache U, Kousi, M, editors. *Transnational solidarity in times of crises*. Palgrave Studies in European Political Sociology. Cham: Palgrave Macmillan; 2021. [DOI:10.1007/978-3-030-49659-3_6]
- [43] Ghasemzadeh R, Kamali M, Chabok A, Falahi M, GhanbariS. [Access to community facilities; Part of the felt needs of people with disabilities to realize their rights (Persian)]. *Social Welfare*. 2010; 10(36):313-35. [Link]
- [44] Shaban Nia M, Mahmoudi Sh. [Pathology of supportive provisions for the employment of women with disabilities in Iran's law (Persian)]. *Women's Strategic Studies*. 2017; 21(82):35-55. [DOI:10.22095/JWSS.2019.92500]

This Page Intentionally Left Blank